

שמעתא עמיקתא

גליון תרס"ה | חג הסוכות | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

משיעורי

הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א

מו"ק וראש כולל הוראה רמות

גזרה שמא ימשך אחר שולחנו

כל השלחן מחוץ לסוכה

מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, או אפי' יושב כולו בסוכה, ושולחנו חוץ לסוכה, אפי' אם היא סוכה גדולה, גזרו חז"ל שאם אוכל שם נחשב כאוכל מחוץ לסוכה, גזירה שמא ימשך אחר שלחנו. [שו"ע (סי' תרלד סעי' ד) ומ"ב (סי"ק ו). ועי' בבוא"ה (שם) ובשע"צ (אות ו) ד"י"א שאף מה"י חשיב כאכל בחוץ. ועי' עוד שם (ד"ה אפי') שהביא ראשונים דס"ל שד"ן זה נ"א דוקא ביושב בסוכה קטנה]. ודוקא אם יושב על פתח הסוכה מבפנים ולוקח מן המאכלים שערוכים לפניו על השלחן מבחוץ, אבל אם יושב בסוכה ואוכל ואינו לוקח מהשלחן כלל לא גזרו חכמים. [שע"צ (שם) בשם א"ר].

מקצת שולחנו בתוך הסוכה

אם מקצת שולחנו עומד בסוכה ומקצתו תוך הבית מותר. [מ"ב (סי"ק ו). וי"א שאפילו אם רובו בבית ובסוכה רק טפח ממנו, מותר, כי הרי מספיק בשולחן טפח. ויש מחמירים שדוקא אם רובו בסוכה לא גזרו (ומספיק אפילו במשהו יותר מחציו). [שע"צ (אות ו)].

לקחת מאכלים משולחן שמוחץ לסוכה

אם יושב על שלחן שבתוך הסוכה ולוקח משולחן אחר שמוחץ לסוכה אין חשש, כיון שאינו אלא כמוציא מתוך ארון. [הגר"ש"א זצ"ל (אבני יעשה ח"ג סי' סה עף ה)].

מטה שמקצתה בחוץ
מותר לישן על מטה שחלקה מחוץ לסוכה (אף לדעת המחמירים לעיל שצריך רוב שולחן תוך הסוכה) אע"פ שיתכן שיתחפך בשנתו חוץ לסוכה. [מהרי"ל דיסקין (קו"א סי' ה אות ז) והגר"נ"ק זצ"ל (חוט שני סוכות פי"א סי"ק טו)]. ואף אם התחפך א"צ לעוררו משנתו. [מהרי"ל דיסקין (שם). וכעין זה במ"ב (סי' תרלט סי"ק מ). ועי' להלן לענין המתנמנם מחוץ לסוכה].

עבר ואכל

אם עבר ואכל בלילה הראשון של סוכות כשהשלחן היה מחוץ לסוכה, צריך לחזור ולאכול בסוכה כשרה. [ביאור הלכה (שם ד"ה כאלו לא אכל בסוכה)]. ומ"מ ברכת שהחיינו אינו מברך באכילה שניה. [נצי ביאור הלכה (שם) ומ"ב (סי' תרלט ס"ק מח)].

כשהשלחן תחת סכך הפסול מדרבנן

י"א שאם נמצא השלחן תחת סכך הפסול מדרבנן אין איסור, משום שהוא גזרה לגזרה. [בכור"י (שם סי"ק ה) והפמ"ג (א"א סי"ק א) מסתפק בזה]. ואם ניתן להכניס השלחן תחת הסכך הכשר אין להקל בדבר. [כתח"ה (אות ה)].

שינה בסוכה כשהשלחן בבית

יש מי שאומר שבשעה שהולך לישון צריך שיהיה שלחן בסוכה (ודי אף בשלחן קטן), משום גזרה שמא ימשך אחר שלחנו כשירצה לאכול. [מ"ב (סי' תרמ סי"ק כו). ועי' בטעם הדבר במועדים וזמנים (ח"א סי' פז) בשם החפץ חיים. ועי' בארחות רבנו (ח"ב עמי רכט) שהגרי"ק זצ"ל הקפיד בזה]. ורוב הפוסקים מקילים בדבר. [הגר"ש"א זצ"ל (הליכ"ש סוכות פי"ט הגה כט 115), צ"א"ה (ח"ח סי' כב), מקראי קדש (סוכות סי' לה) ועוד].

נשים בגזרה זו

י"א שאשה שאוכלת כשהשלחן בחוץ יכולה לברך לישב בסוכה, כי אצלה לא שייך גזרה זו שהרי מותר לה לאכול מחוץ לסוכה. [הגר"נ"ק זצ"ל (חוט שני פי"א סי"ק טו)].

דפנות

כמה דפנות

אין הסוכה כשרה אא"כ יש לה ג' דפנות. [מ"ב (סי' תרל סי"ק ו)]. ומצוה מן המובחר לבנות הסוכה מד' דפנות. [כן משמע להדיא מהרמ"א (שם סעי' ו). וכ"כ החי"א (כלל קטנו אות ג)]. ומ"מ אין דיני מחיצה ברצפה. [רא"מ (פ"ר בהעלתך במדבר י' לד) וב"ח (סי' תרכה אות ג)].

דופן אחד אפילו טפח

הלכה למשה מסיני שא' מן הדפנות די לה בטפח א'. [מ"ב (סי' תרל סי"ק ו)]. אלא שמ"מ צריך שיהיה נראה כדופן, והיינו אם יש לו שתי דפנות סמוכות זו אצל זו כמין יר"י יקח דף שיש ברחבו טפח מרווח דהיינו טפח ומשורר ויעמידו ברחוק מקום פחות מג"ט לא' משתי הדפנות וכל פחות מג"ט כלבוד דמי ונמצא שיש כאן ד"ט והוא רוב דופן מהכשר סוכה שהוא ז"ט וכדי להשלים שיעור כל הדופן יעשה עוד צורת הפתח והיינו שיעמיד קנה כנגד אותו טפח ויחזיקו ממנו עד סוף הכותל שכנגדו שם שמחזיק ז"ט ויניח קנה מן הטפח עד הקנה שכנגדו למעלה על גביהן או אפי' למעלה מןן ואינו סוגם שלמעשה לבו נקף קצת בהיתר זה. שיש כאן דופן שלמה של ז"ט. [מ"ב (שם)]. ועי' עוד פרטים בזה בשו"ע סימן תר"ל.

צירוף מדרגת המרפסת לשיעור סוכה

י"א שסוכה של ו' על ו' טפחים ויש דופן שעוביה טפח דגובה עשרה שעליה מסדר שולחנו אין זה משלים לשיעור ז' טפחים, אם לא נבמקום שאותו הדופן והנסר שעליה חזק וקבוע ולמעלה יש גובה י"ט נוהגים להקל שחושבים קרקעית הסוכה מגיע עד ראש אותו הדופן כיון שיכול לסמוך במסמרים בל ימוט ולישב על השלחן שיש למעלה ממנו הכשר סוכה שהוא חלל שבעה על שבעה בגובה עשרה. [שע"צ (סי' תרלד אות ו) ובכור"י (שם סי"ק ו) בשם דבר שמואל (סי' רג) וכן הביא הכה"ח (סי' תרלד אות ג). והדבר שמואל שם סיים שלמעשה לבו נקף קצת בהיתר זה. ובשבת הלוי (ח"ח סי' קמה) מיקל בזה לכתחלה]. ולמעשה אין להקל אם המדרגה גבוהה מהקרקע ג"ט לצרפה להשלים שיעור ז"ט, ואין לשבת על גבה [חזו"א (ארחות רבנו ח"ב עמי רכ) והגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות פי"ט סי"ק ד)], אם לא בשעת הדחק. [הגר"ש"א זצ"ל (סוכה כהלכתה פי"ו אות ד-2)].

דופן שאינו מגיע לסכך
דופן שגובהו י"ט שאינו מגיע לסכך אמרינן גוד אסיק שחיצתה וכשרה. והדין כן אף אם היא גבוהה ז"ט ומשהו והעמידים בפחות מג"ט סמוך לארץ. [שו"ע (סי' תרל סעי' ט) ומ"ב (שם)].

אין הסכך מכווין נגד הדופן (גוד אסיק ולבוד)

אם אין הדופן מגיע לסכך (אלא מדין גוד אסיק כנ"ל) אף אם הסכך אינו מכון ממש נגדו רק תוך ג"ט כשרה. [שו"ע (סי' תרל סעי' ט)]. ויש מחמירים בזה (כי לא אמרים גוד אסיק ולבוד יחד). [רע"א (מ' קמא סי' יב, ובהנהגות על השו"ע סי' תרלב על המ"א סי"ק א)]. והעיקר לדינא להקל בזה.

[מ"ב (שם סי"ק מד) וחזו"א (או"ח סי' עז סי"ק ז)].

הסכך כנגדו פסול (גוד אסיק ודופן עקומה)

אם אין הדופן מגיע לסכך (אלא מדין גוד אסיק כנ"ל) וכנגד הדופן יש סכך פסול פחות מארבע אמות (שאינו פוסל הסוכה משום דופן עקומה) פסולה (אם אין ג' דפנות אחרות חוץ ממנה). [שו"ע (סי' תרלב סעי' א) ומ"ב סי"ק ד וסי' תרלג סי"ק ב]. ובטעם הדבר עי' במ"ב (סי' תרלב סי"ק ב) ועי' עוד בשפת אמת (ריש סוכה) החילוק בין הא דהכא להא דלעיל דאמרינן גוד אסיק ולבוד. ויש מכשירים. [מ"ב (שם) בשם י"א]. ויש להחמיר. [לעיל. [משמעות המ"ב (שם)].

מצות ישיבה בסוכה

מצות ישיבה בסוכה

נצטוונו בתורה לישב בסוכות כדי שזכור נוראותיו ונפלאותיו דכתיב בסוכות תשבו שבעת ימים וגו'. [שו"ע (סי' תרכה) ומ"ב (סי"ק א)]. ומצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה וישן ומטייל ודר בסוכה כל ז' הימים, כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. [שו"ע ורמ"א (סי' תרלט סעי' א)]. ומ"מ עיקר ישיבת הסוכה הוא אכילה שתיה ושינה. [מ"ב (סי' תרכז סי"ק ב)]. ויעויין להלן הפרטים בזה.

בניית סוכה

מצות בניית הסוכה

י"א שמלבד מצות אכילה בסוכה יש מצוה מן התורה בבניית הסוכה. [שאליות (שאליתא קסט אות א), רש"י (מכות ח' ד"ה השתא נמי), אבני' (סי' תנט אות ז) ועוד]. ויש סוברים שאין זה אלא הכנה למצוה. [רמב"ם (פאר הדור סי' טא)]. והעיקר כדעה השניה. [כן מוכח מהביאור הלכה (סי' תרנו סד"ה אפי' מצוה עוברת). וכן במנאר במנחת אלעזר (ח"ד סי' נה ד"ה והנה נפלאות)].

מצוה בו יותר מבשלוחו

אף לסוברים שאין מצוה ממש בבניית סוכה מ"מ אמרינן בה מצוה בו יותר מבשלוחו, ועי"כ עדיף שיעשנה בעצמו ולא עיי' שליח, ועכ"פ יניח הסכך בידו כי הוא עיקר בניית הסוכה. [קהילות יעקב (הליכות והנהגות ע"מ פא) וכה"ח (סי' תרכה אות יא). ועי' בשמעתא עמיקתא גליון ע"ג].

זמן בנייתה

מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, משום מצוה הבאה לידו אל יחמיצנה וכדי לצאת ממצוה למצוה. [רמ"א (סי' תרכה וסי' תרכד סעי' ה)]. וביום המחרת יעשה כולה. [מ"ב (סי' תרכד סי"ק יט וסי' תרכה סי"ק ב)]. ומי שאין מדקדק בזה עכ"פ ביום המחרת אחר יציאה מביהמ"כ יתחיל ויגמור כולה אם אפשר. [מ"ב (סי' תרכה סי"ק ב)].

בערב שבת

מותר לבנות הסוכה בערב שבת. ואם בידו לבנותה במוצ"ש י"ל שמותר לו לבנותה רק עד חצות [מ"ב (סי' תרכה סי"ק ב)], כלומר עד זמן מנחה גדולה. [עי' שו"ע (סי' רנא סעי' סעי' א) שהביא בשם י"א ראשון עד מנחה גדולה ובשם י"א שני הבאי עד זמן מנחה קטנה. וכתי' המ"ב (סי"ק ג) שמנחה גדולה היינו בשש ומחצה ומנחה קטנה תשע ומחצה]. והסומך לבנותה עד זמן מנחה קטנה לא הפסיד. [מ"ב (שם) וביאור הלכה (שם על סעי' א ד"ה ויש) ושע"צ (סי' תקלא אות ב)].

לנאותה

ראוי ליפות הסוכה בקרמין וסדינין ולתלות בה פירות וכדו'. [מ"ב (סי' תרלח סי"ק יא)].

סוכה עשויה לשם צל (ולא לשם מצוה)

סוכה, אע"פ שלא נעשית לשם מצוה, כשרה לכתחלה, והיא שתהיה עשויה לצל (להגן משרב או שמש ולא לצניעות בעלמא). ועי"כ סוכה שעשאה עכו"ם לצל כשרה. [שו"ע (רסי' תרלה) ומ"ב (שם)]. ומ"מ מצוה לחדש בה דבר לשם החג (כדלהלן). [מ"ב (סי' תרלז סי"ק ד)].

סוכה ישנה

סוכה ישנה, דהיינו שעשאה לשם צל קודם שיכנסו ל' יום שלפני החג, כשרה. ומ"מ אם אפשר לכתחלה יחדש בסכך דבר לשם החג, דהיינו שיניח בה סכך מעט כטפח על טפח מרובע במקום א' (וטפח על טפח כדי לרבע יש מח' אם מועיל), ואם החידוש על פני כולה, מספיק אפי' משהו. ואם עשאה לשם החג, אפי' מתחלת השנה, כשרה בלא חידוש. [שו"ע (רסי' תרלז) ומ"ב (סי"ק ג-ה) ושע"צ (אות ח)]. ולא מועיל מה שחידש בה דופן רביעית וכדו', אבל אם חסר לו גם דופן שלישית מועיל, דבלא זה לא היה יכול לקיים מצות סוכה, ועדיף מחדשו מעט בסכך. [שע"צ (אות ז)].

עף הסכך וחזר ע"י הרוח (סוכה שנעשית מאיליה)

סוכה שנעשית מאיליה פסולה. [שו"ע (סי' תרלה סעי' א)]. ועי"כ אם נפל סכך על הסוכה עיי' רוח הסוכה פסולה כיון שלא הונח לשם צל. וכן הדין אם הונח לשם צל אלא שהעיפה אותו הרוח עד שהתגלתה הסוכה לגמרי ושוב החזירתו למקומו. [שבת הלוי (ח"י סי' ק אות א) והגר"ש"א זצ"ל (ח"ג כ"ה אות לד)]. אלא שאם הסכך לא עף הצידה אלא רק התרומם באויר ע"ג הסוכה וחזר ונח במקומו כשרה, כיון שגם כשהיה באויר לא הופקע מלהיחשב סכך (כעין דין דחבטו רמ'). [שבת הלוי (שם)].

גודל הסוכה

גובה הסוכה

סוכה שאין בגובה החלל שלה מן הקרקע עד הסכך עשרה טפחים (כמטר אחד), פסולה. [שו"ע (סי' תרלז סעי' ח) ומ"ב (סי"ק א)]. וכן אם החלל גבוה מכ' אמה, פסולה. [שו"ע (שם סעי' א)].

שיעור הסוכה

גודל הסוכה הוא לפחות שבעה על שבעה טפחים [שו"ע (רסי"י תרלד)], שזהו השיעור שמוחזק ראשו ורובו של אדם ושולחן טפח. [מ"ב (סי"ק א)]. ומ"מ אין לה שיעור למעלה. [שו"ע (שם)].

שבעה על שבעה כדי לרבע

בין באורך ובין ברוחב לא יחסר משבעה טפחים ועי"כ אם בצד אחד יש פחות משבעה טפחים ובצד השני ארוך הרבה יותר, פסולה. [מ"ב (שם סי"ק א)].

מיעוט בקישוטים

אם יש בה שבעה על שבעה, ונתן בה בגדים לנאותה וממעטים אותה משבעה על שבעה, פסולה [שו"ע (שם סעי' ג)], כי על ידי זה אינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו. [מ"ב (סי"ק ה). ועי' בביאור הלכה (שם ד"ה אותה משבעה) שכת' הטעם בזה כי אסור ליטול כל ז', ולפ"ז כת' שם דהיכי דהתנה דאינו בודל כל ביהוש' דמותר ליטלו כדלקמן, אינו מנועט. ועיין במש"ב"ז לקמן סימן תרל"ט סי"ג שכת' צ"ע בזה, עי"כ.

ועיי"ש (ד"ה בגדים לנאותה) שכת' בשם הפמ"ג שמסתפק שאולי מה דמנעטין מן הצד הוא רק מדרבנן].

כלי תשמישו

י"א שכלי תשמישו לא ממעטים מהצד. וצ"ע למעשה. [ביאור הלכה (שם)].

נגדו יש אויר דוספך פסול (לבוד ודופן עקומה)

אם הדפנות מגיעות לסכך ויש אויר פחות מגייט וסכך פסול המכשיר הסוכה משום דופן עקומה כשרה כי אומרים לבוד ודופן עקומה. [מ״ב (סי' תרלב ס"ק ז)]. ויש מחמירים בזה. [עני' בחזו"א (או"ח סי' עז ס"ק ז) שכת' דעייך לא שייך אם אין הדפנות מגיעות לה, או שאין הסכך מגיע לה. והגר"ק צ״ל (חוט שני סכות עמי ריט). ועי' בשו"ת הלכות (סי' תרלב אות א)].

מזגן שעל הסכך

סוכה הסמוכה לקיר בנין ומזגן מפסיק ביו הסכך לקיר, אלא שהמזגן מונח במרחק פחות מגייט מהקיר, כדי להחשיב את הקיר כדופן הסמוכה צ״ל לבוד ואח״כ דופן עקומה. לדעת המחמירים לעיל שלא אומרים דו״ע ולבוד, צריך למלאות חלל האויר שבין המזגן לקיר. [הגר"ק צ״ל (חוט שני סכות עמי ריט)].

מחיצה שנעה ונדה ברוח

מחיצה שנעה ברוח

מחיצה שרוח מצויה מנידה אותה, אפילו אין בכח הרוח להפיל אותם לגמרי רק שעיי' הרוח הולכת המחיצה ובאה אינה מחיצה. [מ״ב (סי' תרל ס"ק מח)]. ואף אם זזה קצת אינה נחשבת מחיצה. [משפטי' המ״ב הני״ל. וכן דעת המכונות יעקב (או"ח ככז), הבנין עולם (או"ח סי' יג) והיד אליהו (ח"א סי' יא)]. ויש מקילין שאין מחיצת סוכה נפסלת עד שתהא מוגבהת מהקרקע או שהרוח מפרידה שלשה טפחים. [חזו"א (או"ח סי' עז ס"ק ו). ועי' בעמק ברכה (פומרגניץ עמי עח)]. ויש להחמיר בדבר. [הגרש"א צ״ל (הלכ״ש (סוכות פיז' אות א) והגרש"א צ״ל (הערות סוכה כד). וכן דעת הגאונים (או"ח ח"ה סי' מ אות ב), ועייש' דבכה"ג המחיצה נפסלת לענין סוכה כי בעינן כעין תדרור, ומי"מ דעתו שאם אף בלא קשירה מלמטה לא היתה המחיצה זזה גייט כשרה היא ואי"צ לחוש שמא ינתק]. ועל כן יש להזהר משימוש במחיצות בד . [ועי' במועדים וזמנים (ח"א סי' פד) שיצא לחדש שאם קושר הבד כדבעי תו אין לחוש לנדנד המחיצה באופן הרגיל. ועי' עוד בשלמת חיים (סי' שנב-ג)].

כשרוב המחיצה יציבה

אם רוב המחיצה יציבה ואינה מתנדנדת אפשר שהיא כשרה לדופן, גם כשמתנדנדת במיעוטה. [עני' בחזו"א (או"ח סי' נב ס"ק מז) וספר הסוכה (פי"ו אות ז)]. ואלו באמצע הדופן נוצר שקע עמוק עיי' הרוח שהוא נע ונד, אם רוב הדופן יציבה כשרה, בתנאי שיהיה רוב חלק התחתון של הדופן בשיעור גובה יי"ט ורוחב זע"ז. [ספר הסוכה (מילואים פי"ו אות ז)].

מחיצות שבהצר מוגינות מפני הרוח

אפילו עומדת בבית שאין שם רוח כלל לא נחשבת מחיצה. [מ״ב (תרל ס"ק מח)]. ויש מקילים. [באר היטב (סי' תרל אות י) בשם הלכות קטנות (ח"ב סי' ז). וכן דעת הבית השואבה (דיני דפנות אות נח). וכן מצדד החזו"א (או"ח סי' נב ס"ק יד). ועי' בעמק דבר (סוכה יט) ביאור המנח' בזה].

מה בכלל רוח מצויה

רוח מצויה היא רוח שמצויה באותה עונה. [הגר"ק צ״ל (שם פי"ד ס"ק א)]. ואם הסוכה עומדת במקום גבוה, כגון על גג בנין, אם אינה יכולה לעמוד ברוח המצויה שם אלא ברוח המצויה בקרקע פסולה. [הגרש"א צ״ל (נטעי גבריאל סוכות פי"ו הגה יב)].

כשקושר המחיצות

אין לעשות מחיצות הסוכה מיריעות או מחצלאות דקים שהרוח מנענעתם, ואע״פ שקשרן ביתדות, כי יש לחשוש שמא יתנתקו ולאו אדעתיה והו״ל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה. [שו"ע (סי' תרל סעי' ז)]. ואף מחיצה א' מגי המחיצות אין לעשות באופן זה. [מ״ב (ס"ק ג)]. ובדיעבד שכבר קשרם הסוכה כשרה. [כן משמע מלשון השו"ע (שם). וכי"כ הערה"ש (אות לב)]. ולכתח' מלבד היריעות יעשה ג' דפנות מקנים סמוכים פחות מגי"ט. [שו"ע (שם), בכור"י (ס"ק ד וכת' ומי"ב (ס"ק נא)].

כשקושרם היטב

י״א שאין לאסור אלא כשקושר רק למעלה וכדו', אבל אם קושרם למעלה ולמטה ובצדדים אין לחוש שיניתק, ועי"ז סומכים הנוהגים להקל בזה. [מועדים וזמנים (ח"א ססי' פד)]. וכמו כן י״א שעיי' אזיקונים מפלסטיק אפשר לקשור לכתחלה כיון שאינם יכולים להיפתח. [הגר"ק שליט"א (תורת המועדים אות יד). ועי' באג"מ (או"ח ח"ה סי' מ אות ב)].

כשהסוכה במקום מוקף מחיצות

אם הסוכה במקום מוקף מחיצות אין לחוש לשמא יתנתקו. [תוספת שבת (סי' שטו ס"ק ו)].

דפנות ע"י לבוד

דפנות משתי או ערב

מותר לעשות דפנות הסוכה בקנים שמעמידם פחות פחות מגי"ט רחוק זה מזה, ודוקא אם עושה כן ד' דפנות לסוכה, אבל כשאין רוצה לעשות רק ג' דפנות בעינן שתי מחיצות שממוכות זה לה ושלמות והשלישית יכול לעשותה אפילו טפח (כמבואר דינו לעיל). [מ״ב (סי' תרל ס"ק ז)]. וי״א שאף אם עושה ג' מחיצות מועיל מחיצה ע״י לבוד כני״ל. (אבל לא אם עושה רק שתיים). [ערה"ש (אות לב)]. ובכל אופן אם יש לו רק סוכה כזו ישב ויברך עליה. [שבה"ל (ח"ס סי' קמ אות ה)].

דפנות משתי וערב (פורנים וכדו')

אם המחיצות הם משתי וערב עיי' לבוד חשיב מחיצה גמורה. ואף כשקנה א' לרוחב אף שהכל שתי או ערב יש מצדדים דחשיב עיי"ז שתי וערב. [פמ"ג (או"ח סי' שסג) ושעה"צ (סי' שס אות ב)]. ויש חולקים וס״ל שצריך בכל ג' טפחים קנה אחד ברוחב וא' באורך. [חזו"א (סי' עד ס"ק ז), ועייש' שדעתו שאין לצרף דעת הפמ"ג הני"ל אפי' לספק אחר]. ולמעשה במרפסת שיש מעקה [מחיצה כני"ל ברוח השלישים, יש לסמוך להקל ולצרף הסורגים כדופן. [נשבט הלוי (ח"ס סי' קלח וח"ז סי' מו) וכת' שאעפ"י שבדרי הפמ"ג הם חידוש בהלכה מי"מ ראויים הדברים לצרפם עכ"פ לעוד ספק, בפרט אם המחיצה היא ממין חזק ביותר, עייש'].

כשיש מחיצה תוך ג"ט

אם יש מחיצות שתי ובסמוך לו בתוך ג"ט יש מחיצה ערב חשיב מחיצות שתי וערב והסוכה כשרה. [חזו"א (סי' עד ס"ק ז)].

מנהג לעשות דפנות שלמות

נהגו לעשות מחיצות שלימות ולא עיי' עצות של לבוד וצוה"פ. כי אין הכל בקיאין בדין המחיצות. [רמ"א (תר' סעי' ה) ומי"ב (ס"ק כח)], ועוד דלמצוה מן המובחר בעינן שיהיה ג' דפנות הסוכה סתומות ולא יהא מקום פתוח אלא במקום הפתח בלבד. [מ״ב (שם)].

ד' דפנות שאינן שלימות או ג' שלימות

מי שאין לו כדי צרכו למחיצות, עדיף לעשות ג' מחיצות שלימות, מד' שאינן שלימות. [רמ"א (סי' תרל סעי' ה)].

לסדר המחיצות לפי סדר של כל שנה

יש שנהגו לסמן מחיצות הסוכה כדי לראות סדר עמידתן, שלא ישנה משנה לשנה. [באר היטב (סי' תרל ס"ק ז) בשם מהרי"ל בשם מהרי"ש]. ואין המנהג הפשוט להקפיד על זה. [בכור"י (סי' תרל ס"ק טז) וביאור הלכה (סי' תרל על סעי' ה ד"ה לעשות). ועי' בזה ברב פעלים (ח"ב רס"י כ)].

דפנות קודם לפסח

דפנות קודם לפסח

אין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות. [רמ"א (סי' תרלה)]. ובדיעבד אם עשה קודם יש מכשירים, והרבה חולקין ודעתם שאף בדיעבד פסול. [מ״ב (ס"ק ז). והשבט הלוי (ח"ז סי' נו וח"ח סי' קמו) נוטה להקל בדיעבד]. ועל כן אין להקל אם לא בשעת הדחק שאין לו סוכה אחרת.

עשה טפח

אם עשה מחיצות טפח באורך כל הסוכה סמוך לסכך ונתן עליו הסכך, ואח"כ גמר המחיצות, כשרה כי נמצא מוסיף על האהל שהיה מעיקרא, שכל שיש מחיצה טפח מקרי אהל ושם סוכה על הסכך. [רמ"א (שם) ומי"ב (ס"ק יא)]. וי"א שצריך להיות תוך גי"ט סמוך לסכך. [הגרש"א צ״ל (הלכ״ש פי"ח הגה טז) והגר"ק צ״ל (חוט שני סוכות עמי רא). דעת הגרש"א צ״ל (סוכה כהלכתה הוספות לעמ' 67) שאף אם הטפח נמצא על הארץ ואינו סמוך לסכך הסוכה כשרה].

עשה דופן אחת שלמה

י״א שאפשר שאף אם רק עשה דופן אחת באורך ז' טפחים או עכ"פ באורך כל הסוכה מועיל להניח הסכך ואח"כ לסיים שאר הדפנות. [פמ"ג (סי' תרלה מי"ז ס"ק ח). והמ"ב לא הביאה]. וי"א שצריך ג' דפנות לפני שמניח הסכך. [בכור"י (סי' תרלה ס"ק ח)].

התחלת הנחת הסכך מדופן הפרוצה

המתחיל להניח הסכך כלפי הדופן הפרוצה, לא חשיב כהניח הסכך לפני הדפנות, וכן אם התחיל להניח הסכך באמצע, כיון שבדרך זו רגילים לעשות אהל שפיר נקרא דרך עשיה לשם אהל. [הגרש"א צ״ל (מנח"ש תנ' סי' נו אות ד), עייש' הוכחות].

נפלו הדפנות אחר שהונה הסכך

אם נפלו דפנות הסוכה לאחר הנחת הסכך מותר להחזירן בלא להגביה את הסכך מעל הסוכה, כיון שנעשו מתחלה כדיו. [רב פעלים (או"ח ח"א סי' לד) וכה"ח (אות יח)]. ואף אם החליף אותם באחרות יש מקילין. [נשבט הלוי (ח"ז סי' נו)]. וי"א שהדבר לא יצא מידי מחלוקת. [הגרצ"פ צ״ל (מקראי קדש סוכות ח"א סי' יא)]. ומי"מ אף למקילין היינו כשנפלו לאחר כניסת החג אבל אם נפלו לפני כן צריך להכשיר הסכך. [רב פעלים (שם) ובעל הר צבי (שם)].

דפנות מתריסים שהיו פתוחים והניחו עליהם הסכך

סוכה שדופנותיה הם תריסים, י״א שלכתחלה צריכות להיות סגורים בשעת הנחת הסכך.

[נשבט הלוי (ח"ח סי' קמו)].

פתחיה וסגירת תריסים המשמשים כדפנות

סוכה שדופנותיה הם תריסים וכדו' אחר שהונה סכך כדיו מותר לפותחם ולסגורם ואין בזה משום תעשה ולא מן העשוי. [נשבט הלוי (ח"ח סי' קמו)].

חובת מזוזה

סוכה פטורה ממזוזה. [מ״ב (סי' תרכו ס"ק כא)]. ואף לא נהגו להחליף מקום מזוזה קיימת בחצר וכדו' מחמת הסוכה. [עני' במי"ב (שם). וכן דעת הגר"ק צ״ל (חוט שני סוכה עמי רד), הגרש"א צ״ל (אשרי האיש חי"ג פכ"ד אות טז) ושבט הלוי (ח"ב סי' קנג)].

סכך כשר

גידולי קרקע

דבר שמסככין בו, צריך שיהיה צומח מן הארץ, תלוש ואינו ראוי לקבל טומאה. אבל דבר שאינו צומח מן הארץ, אע״פ שמתגדל על הארץ ואינו מקבל טומאה, כגון עורות של בהמה שלא נעבדו, שאינם מקבלים טומאה, או מיני מתכות, אין מסככין בהם, [שו"ע (סי' תרכט סעי' א) ומי"ב (שם)], כגון חתיכות מתכות שלא נעשו מהם שום כלים מעשיין אינם מקבלים טומאה ואף לדיסודם גי"כ מן הארץ. [מ״ב (ס"ק ד)]. וכן אין מסככין בעפר [רמ"א (שם)], כי צריך דוקא שיהיו צומחין מהקרקע ולא קרקע ממש. [מ״ב (שם)].

דבר המקבל טומאה

דבר שמקבל טומאה, כגון שיפודין וארוכות המטה וכל הכלים, אין מסככין בהם. ואפי' אם נשברו, שלא נשאר בהם שיעור קבלת טומאה. [שו"ע (סעי' ב)]. כיון שפעם א' היו ראויין לקבלת טומאה גזרו בהן חכמים שלא לסכך בהן לעולם. [מ״ב (ס"ק ח)].

מקבל טומאה מדרבנן

אפי' מידי דמקבל טומאה רק מדרבנן אין מסככין בו. [מ״ב (שם ס"ק ז)]. אכן אותן הכלים שאפילו בשלמותן לא היו מקבלין טומאה אלא מדרבנן אם נשברו מותר לסכך בהן. [מ״ב (ס"ק ח ועי' ס"ק י)].

הכלים של פשתן וכדו'

חבלים של פשתן פסולים לסיכוך (אבל של גמי ושל סיב, כשרים). [שו"ע (שם סעי' ה)]. אף שאין מקבלין טומאה שאינם כלי מי"מ נשתנה צורתן ואינו נראה כגידולי קרקע ופשוט שה"ה בחבלים של קנבוס. [מ״ב (ס"ק יא)].

מחצלאות

מחצלת של קנים וקש וכדו' העומדת לשכיבה ומקבלת טומאה אין מסככין בה, אא"כ עשאה לסכוך [שו"ע (סעי' ו)], דהיינו שרוב בני אותה העיר עושין אותה לסיכוך. ובמקום שנהגו לקבוע מחצלאות בגגין כעין תקרה, אין מסככין בהם. [רמ"א (שם)].

קיינעם

סכך הנקרא קיינעס, וכן מחצלאות עשויות מענפים, כשרים לסיכוך כי אין הדרן לעשות בקנים תקרות, משא"כ בנסרים. [נשבט הלוי (ח"ו סי' עד וח"י סי' צד) והגרש"א צ״ל (קובץ תשובות ח"א סי' סב ואשרי האיש חי"ג פכ"ה אות ז)].

מחצלת עשויה מקנים המחוברים ע"י חוט שאינו ראוי לסיכוך

אם החוטים שמחברים את ענפי המחצלאות עשויים ממין הפסול לסיכוך, י״א שהסכך כשר. [הגרש"א צ״ל (ספר הסוכה פסקים והערות אות ז). וכן מצדד השבט הלוי (ח"ו סי' עד)]. וי"א שנחשב מעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה שאין לעשות כן לכתחלה (כמבואר להלן). [קובץ תשובות (ח"א סי' סא)].

נכרים

אסרו לסכך בנסרים שרתבן ארבעה טפחים, אפי' הפכן על צדן שאין בהם ארבעה. ואם אין ברתבן ארבעה, כשרים, אפילו הם משופים שדומים לכלים, ומי"מ נהגו שלא לסכך בהם כלל. [שו"ע (סעי' יח)]. ומי"מ יש מקומות שנהגו לסכך עיי' קורות עץ דקות "פלפונים" משום דקים ורוחבם פחות מטפח. [שלמת חיים (סי' שמא-שטט), הגרש"א צ״ל (הלכ"ש סוכות פי"ח אות ג והגה 6) והגאונים (או"ח ח"ה סי' מ אות ה)].

בשעת הדחק

בשעת הדחק שאין להם במה לסכך מסככין בנסרים אפי' כשיש בהן ד' טפחים ומברכים על הישיבה בסוכה. והי"ה בכל דבר שאסרו חז"ל משום גזירה, בשעת הדחק מסככין בהם, אכן לענין ברכה הדבר תלוי במח', וסב"ל. [מ״ב (ס"ק ג)].

מעמיד

י״א שלכתחלה אין להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה שמא יבוא לסכך בו, אכן בדיעבד או שאין לו שאר דברים לסכך בהם מותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה. [מ״ב (סי' תרכט ס"ק כב) בביאור דעת השו"ע והרמ"א (שם). ואף אם כבר העמיד הסכך עי"ג דבר המקבל טומאה חשיב בדיעבד ומותר לישב בסוכה זו לכתחלה. [משמעות המי"ב (שם) עי"פ החי"א (כלל קמו

אות 6), וכי"כ הגר"ז (אות יג). וכן מצדד הבכור"י (סי' תרכח ס"ק ה)].

מעמיד דמעמיד

יש מי שאומר שיש להזהר אף ממעמיד דמעמיד, ועל כן לכתחלה אין לחבר כלונסאות הסוכה במסמרות של ברזל שהן מקבלין טומאה. [חזו"א (סי' קמג ס"ק ב)]. אולם רוב הפוסקים חולקים שאין לחוש למעמיד דמעמיד. וכן עיקר. [שו"ע (סי' תרכט סעי' ח) גוי"כ, חלקת יעקב (או"ח סי' רכא) ומנח"ש (דפוס יש' ח"ב סי' מז)].

מעמיד מחובר לקרקע (**הנחת הסכך על מסגרת גגון מתכת**)

מותר להעמיד הסכך על כותל אבנים (אע״פ שפסולים לסיכוך) משום דלא שכיח שישכך בהם.
[מ״ב (סי' תרכט ס״ק כב). והחזו״א (סי' קמג ס״ק ב ד״ה ולסמוך) כתי שאפ״י אם נותן חוטי ברזל בתוך הכותל לית לך חזק כיון שעיקר הכותל של אבנים ועפר וטיט, וגם הברזל אינו נראה וגם הכותל עומד בעצמו ואין הברזל רק לתק שלא יפול ע״י הכאה ותנועה]. אבל דבר מחובר לקרקע שהדרך לסכך בו, כגון מסגרת של גגון העשוי ממתכת, יש בו משום מעמיד. [מנח״י (ח״ד סי' מה)].

הנחת הסכך על מוטות של עץ המונחים על ברזלים

שפד של עץ המונח על שפוד של ברזל (במקביל), יש בו משום מעמיד כיון שסוף סוף נראה כמונח על הברזל. [הגרשו״א זצ״ל (מנח״ש דפוס יושׁ ח״ב סי' מז אות ג) והגרצ״פ זצ״ל (מקראי קדש ח״א סי' כא) כי אם יסיר המעמיד הכשר, הסכך ישאר עומד אלא שירד על המעמיד הפסול ומשמע מדבריו דהטעם הפסול כי בכה״י חשיב הכל כחו של תחתון והוא המעמיד].

סכך פסול מדרבנן

סכך פסול מדרבנן מותר להעמיד עליו. [ביאור הלכה (רס״י תרל ד״ה כל הדברים). ואע״פ שבמ״ב (סי' תרכט ס״ק כה) נקט דאין מסככים בדברים שמקבלים טומאה מדרבנן, עיין בפמ״ג (סי' תרכט א״א ס״ק יא) דיש לחלק בין פסול של קבלת טומאה לשאר דברים שאין ראויים לסכך בהם מדרבנן].

דבר המקבל טומאה מדרבנן

אין להעמיד אף בדברים שמקבלים טומאה מדרבנן. [מ״ב (סי' תרכט ס״ק כה)].

שאר פסולים

אין להעמיד אף בשאר דברים שאין מסככין בהם אף אם אין מקבלין טומאה, כגון ניילון וכיו״ב. [מנח״י (ח״ד סי' מה אות ב), שבט הלוי (ח״ו סי' עד), הגרשו״א זצ״ל (ספר הסוכה פסקים והערות אות לד) והגרניק זצ״ל (חוט שני סוכות עמי ריב ס״ק ב)]. ויש מי שמיקל בשאר פסולין. [מהרי״ל דיסקין (כתבים סי' נו). ועיי בחזו״א (שם ד״ה במלחמות) שצידד להתיר להעמיד את הסכך ע״ג אילן מכיון שאינו מין פסול ופסולו הוא רק מחמת מחובר. ועיי להלן לענין להעמיד על סכך גזול].

דבר גזול

להעמיד הסכך ע״ג דבר גזול יתכן שפוסל את הסוכה אף בדיעבד כיון שפסול גזול חמור יותר. [ביאור הלכה (סי' תרלו על סעי' ג ד״ה ואם). ועיי באנ״מ (אוח ח״א סי' קפא)].

קשיות הסכך עם אזיקונים

אין לקשור הסכך בדברים שיש בהם משום מעמיד. [מ״ב (סי' תרכט ס״ק כו)]. ועל כן לכתחלה אין לקשור הסכך ע״י אזיקונים העשויים מפלסטיק. [הגרניק זצ״ל (חוט שני סוכות עמי רז)]. ויש מי שמחמיר שלא לקשור הסכך כלל. [אבן ישראל (ח״ח סי' מד) משום שיש לחוש לשיטות דס״ל דסכך אין לעשותו קבע].

כשהסכך עומד אף בלא אמצעות המעמיד

אם הסכך עומד אף בלא המעמיד אין חשש. [חזו״א (סי' קמג ס״ק ב ד״ה ולכן) לענין מעמיד דמעמיד ומסתבר ש״ה לענין מעמיד לחוד. והשבט הלוי (ח״ו סי' עד) מסופק בדין זה].

אוויר

פחות משלשה טפחים

סכך שיש בו אויר פחות מג' טפחים המפסיק הסוכה לשתיים, הסוכה כשרה, שהאוויר מצטטרף להשלים הסוכה. ומ״מ אין ישינים תחתיו [שו״ע (סי' תרלב סעי' ב)], כשהאוויר הולך על פני כל הסוכה, או שיש בו כדי לעמוד בו ראשו או רובו. [רמ״א (שם) ומ״ב (ס״ק יב)].

משלשה טפחים

אוויר, בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה, בין באמצע בין מן הצד, פוסל בגי״ט. [שו״ע (סי' תרלב סעי' ב)]. והיינו דוקא שהפסיק הסוכה לשנים ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום א' (כלומר שהסוכה היה לה ג' דפנות וסכך הפסול או האוויר הולך ע״פ ארכה ולכן נפסלת כל הסוכה דליכא בכל צד אלא דופן ומחצה), אבל אם נשאר שיעור סוכה במקום א' (כלומר שהפסול או האוויר להחבה ונשאר שיעור סוכה במקום א' לצד דופן האמצעי של הסוכה), המקום ההוא כשר. ופעמים אף חלק החיצון שמבחוץ ג״כ כשר בין בסכך פסול ובין באוויר כגון שמחובר מן הצדדין ואז מצטטרף הפנימי והחיצון להכשר סוכה, דהיינו אפי' אין בפנימי לבד שיעור הכשר סוכה. ומימ' אותו חלק של אויר או סכך פסול אין לישב תחתיו לכו״ע. ויש שמפקפק שלא מצריפים הפנימי והחיצון להכשר סוכה. [רמ״א (שם) ומ״ב (ס״ק יג – יד וט)].

צירוף סכך פסול ואוויר

סכך פסול פחות מארבעה, ואוויר אצלו פחות משלשה, אין מצטרפים לפסול הילכך אם אויר שלשה במקום אחד, אפילו מיעטו בסכך פסול, כשר. והי״ה לסכך פסול בארבעה טפחים בסוכה גדולה ומיעטו בין בקנים ובין באויר. [שו״ע (סי' תרלב סעי' ג) וביאור הלכה (שם ד״ה הלכך)]. והנוי משלשה בסוכה גדולה, אבל בקטנה שאין בה אלא שבעה על שבעה, אם יש בין שניהם שלשה טפחים מצטרפים לפסול. [שו״ע (שם). ועיי הטעם בדבר במ״י (ס״ק יז-יח)].

סכך פסול ב' טפחים, ועוד סכך פסול ב״ט, ואוויר מופסיק ביניהם

אם יש סכך פסול ב' טפחים, ועוד סכך פסול ב' טפחים, ואוויר פחות משלשה מפסיק ביניהם, יש להסתפק אם שני הפסולים מצטרפין לפסול הסוכה. [שו״ע (סי' תרלב סעי' ד)]. ולכן אם אפשר לתקן יתקן, ואם איי' לתקן ואין לו סוכה אחרת ישב בה ולא יברך דספק ברכות להקל. [מ״ב (ס״ק יט)]. מיהו אם אין בפסולים ז' לא אמרינן שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד דלא אמרינן לבוד להחמיר. [מ״ב (ס״ק כ). ועיי בשעה״צ (אות טז) שפירש דנהי דאמרינן שיהא חשוב כאילו שניהם סמוכים זה לזה, מ״מ לא אמרינן שיהא כמופרד וסתום בסכך פסול].

ישיבה תחת סכך פסול

מתי סכך פסול פוסל את הסוכה

סכך פסול פוסל באמצע הסוכה בד' טפחים על ד' טפחים (מרובע), אבל פחות מד״ט הסוכה כשרה. מן הצד, אינו פוסל אלא בד' אמות, אבל פחות מד' אמות, כשרה, דאמרינן דופן עקומה. [מ״ב (שם ס״ק ג). ופמ״ג (סי' תרלב א״א ס״ק ד)].

סוכה קטנה

כל זה בסוכה גדולה שיש בה ז' טפחים על ז' טפחים מלבד מקום הסכך הפסול, אבל בסוכה קטנה, שאין בה אלא ז' על ז', בין באמצע בין מן הצד, בגי״ט פסולה, בפחות מג' כשרה, וישינים תחתיו ומצטטרף להשלים הסוכה לכשיעור. [שו״ע (סעי' א)].

שינה ואכילה תחת סכך פסול

י״א שאף שפחות מד' טפחים הסוכה כשרה (בסוכה גדולה), מ״מ תחת אותו המקום אסור לישון ולאכול (מאץ באופן שהוא דופן עקומה) אא״כ אותו המקום הוא פחות משלשה טפחים, וכן יש להחמיר לכתחלה. [מ״ב (שם ס״ק ג)].

סוכה תחת עץ / חבלי כביסה

סוכה תחת בנין או עץ

אין לעשות סוכה תחת בית או אילן. [רמ״א (סי' תרכו סעי' א)]. כי צריך שתהא הסוכה תחת אויר השמים. [מ״ב (ס״ק א)].

כשהמתו מרובה מצללתו

י״א שדוקא באילן שצלתו מרובה מחמתו אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה פסולה. ואח״כ השפיל הענפים. אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו, אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן, כשרה אפילו לא השפיל הענפים למטה לערבע עם סכך הסוכה. [שו״ע (רס״י תרכז) בדעה הראשונה בשם י״א]. וי״א שאם לא חבט הענפים, אפי' חמתו של אילן מרובה מצלתו והסוכה צלתה מרובה מחמתה, פסולה, שהרי הלא הוא מן האילן ולא מן הסוכה,

הואיל ואם נטל סכך הסוכה עדיין יש מצל האילן שכל מה שהוא תחת האילן כאילו איננו ונמצא הסוכה חמותה מרובה מצלתה. (מיהו אם ענפי האילן אינן מצלים כנגד הסכך אלא כנגד האוויר שבין הסכך הכשר, הסוכה כשרה ואין צל האילן פוסל). [שו״ע (שם) בשם י״א בתרא]. והעיקר כדעה השנייה. ומי״מ בשעת הדחק שאין לו סוכה אחרת וגם א״ל לו לתקן סוכה לו להכשירה יש לסמוך על סבאד הראשונה. [בה״ל (ד״ה וי״א שאפי') אף בדעת השו״ע].

אין ענפי האילן ממש על הסוכה

כל זה כשענפי האילן הם על הסוכה ממש, אבל אם הם מצד הסוכה, אע״פ שע״י צל האילן ממילא אין החמה מגיעה לסוכה כלל, אפילו הכי כשרה. [ביאור הלכה (שם)].

תחת חבלי כביסה

הבונה סוכה מתחת חבלי כביסה, סורגים וכדו', י״א שאם בצירוף האוויר שבין כל חבל וחבל והחבילים עצמם יש ד״ט, יש לחוש לדעת הסוברים שהכל נחשב סכך פסול שלא יושבים ולא ישינים תחתיו. ומי״מ אם מערב סכך כשר עם הסכך הפסול עד שאינו ניכר אין חשש. [מנח״י (ח״ח סי' ט). ויעי״ש שהחושש להב״ח הסובר שאמריים לבד לחמיר, אין לבנות סוכה תחת חבלי כביסה (אלא שמנימם עם דס״ל שאין לחוש כ״כ להב״ח)]. ויש מקילים לענין חבלי כביסה, כי בדבר העומד להיות פתוח לעולם אין אומרים בו לבוד. [הגרשו״א זצ״ל (הליכ״ש סוכות פי״ח אות יט)].

תחת חבלי כביסה שתלויים בהם בגדים

סוכה שמעליה חבלי כביסה שתלויים עליהם בגדים שרוחבם ד' טפחים והם תלויים על חודם, אם אין עושים את הסוכה לצילתה מרובה מחמתה אין לחוש, והמחמיר תעי״ב. [מנח״י (ח״ח סי' ט)]. אמנם אם מחמת הרוח הסתבכה הכביסה בחבלים והיא פרוסה ברוחב ד״ט, דינו כסוכה שיש מעליה סכוך פסול המבואר לעיל. [מבית לוי (ח״ב תשרי תשי״ג עמי כד)].

סורגים

י״א שסורגים הקבועים בחלונות ובולטים כלפי חוץ ותחתיתם מסככת מעל גבי הסוכה, יש לחוש שפוסלים הסכך, שאינו דומה לחבלי כביסה, שהחבלים תשמישם דוקא ע״י ריוח שביניהם משא״כ בסורגים. [הגרשו״א זצ״ל (הליכ״ש סוכות פי״ח אות טט). ועיי בשמעתא עמיקתא גליון קצ״ד]. ומי״מ אין מקום לחומרה זו אלא אם יש ד' טפחים בצירוף הברזלים עצמם ללא צירוף האוויר שביניהם. [מקראי קדש (ח״א סי' יב), וכן מטו בשם הגרשו״א זצ״ל (הליכ״ש סוכות פי״ח הגה 73). ויש להעיר שהרבה פעמים גם לענין סורגים י״ל דמנו לחבלי כביסה כי לפעמים יושבים שם סקנים וכדו'].

סוכה תחת תקרה / גגון

עשיית סוכה תחת תקרה

מותר לעשות סוכה תחת עץ או בית, ולהסירם אחר כך, ולא מקרי תעשה ולא מן העשוי, הואיל ואין הפסול בסכך עצמו. [רמ״א (סי' תרכו סעי' א)].

סיכך על התקרה ואח״כ הסירה

אם סיכך על התקרה ואח״כ הסיר התקרה, הסכך פסול לכו״ע מפני שלא היה שם סוכה על הסכך שעל התקרה מתחלה כיון שלא היו כאן דפנות, ולכן לא מהני הסרת התקרה להכשיר הסוכה. [מ״ב (שם ס״ק יח). ועיי בשעה״צ (אות ל) בשם הפמ״ג מכשיר כשסכך על התקרה בגובה עשרה ואח״כ הסיר התקרה, כיון שמתחלה היה שיעור סוכה מעל התקרה ג״כ וכל שם סוכה על הסכך. ובשם הבכור״י כתי דאפי' היה רק חלל טפח בין הסכך להתקרה ואח״כ הסיר התקרה כשר, עיי״ש ראייתו].

עשיית סוכה תחת תקרת הזזה

י״א שיותר לעשות סוכה תחת הגגות העשויים לפתוח ולסגור אף שהם עתה סגורים. [רמ״א (סי' תרכו סעי' ג)]. ויש מחמירים שיש לחשוש משום תעשה ולא מן העשוי, דכיון שעשוי לפתוח ולסגור, הפתיחה אחר הנחת הסכך לא מקרי מעשה חשוב. [שעה״צ (אות כח)]. ועי״כ צריך לפתוח דלתות הגג קודם שמסכך. [מ״ב (ס״ק יח)].

פתיתת וסגירת הגגון

אם סיכך כדין רשאי לסגור ולפתוח הגגון אפילו לדעת המחמירין הגי״ל, כיון שהסוכה נעשית מתחלה בהכשר. [רמ״א (שם) ומ״ב (ס״ק יט)]. וצריך לזהור שיהיו הגגות נפתחים היטב לעמוד בגובה בשרה עם הדפנות ולא יהיו נוטין קצת על הסכך שאם יהיו נוטין קצת אף שלא יהיה שיעור גדול שתפסל הסוכה מחמת זה מ״מ יהיה צריך לזהור שלא ישב במקום הזה שהגג משופע ומוטה על הסכך. [מ״ב (ס״ק כא)].

פתיחתן ביו״ט

אפי' ביו״ט מותר לסגרן ולפתחן אם יש להם צירים שסוגר ופותח בהן, ואין בזה לא משום סתירה ובנין אהל ביו״ט, ולא משום תעשה ולא מן העשוי, רק שיהור שלא ישב תחתיהן כשהן סגורות, שאז הסוכה פסולה. [רמ״א (שם סעי' א) ומ״ב (ס״ק יט)].

קידש ואכל כשהגגון סגור

קידש בליל סוכות והתחיל לאכול ואח״כ ראה שהגגון סגור, יאכל שוב כזית ויברך לישב בסוכה, אבל קידוש א״צ לברך שנית, ואפי' זמן לא יברך עוד הפעם. [מ״ב (סי' תרלט ס״ק מח)].

הכשרת הסכך שהניחו בפסול

אם הניח הסכך בפסול צריך לנענע כל עץ לבדו ויחזור ויניחנו לשם צל ושוב יגביה עץ חבירו ויניחו, וכן כולם. [שו״ע (סי' תרכו סעי' א) ומ״ב (שם ס״ק יג וס״ק יח)]. ולאו דוקא כל עץ לבדו אלא יכול להגביה אף כמה ענפים ביחד. [הגרנייק זצ״ל (ארחות רבנו ח״ב עמי ריד) והגרשו״א זצ״ל (אשרי האיש ח״ג פכ״ה אות כ)].

גובה הגבהת הסכך

כשהגבוה הסכך עומד להכשירו די להגביהו מעט. [הגר״ז (סי' תרכט אות כ)]. ויש מי שאומר שצריך להגביהו טפח. [הגרניק זצ״ל (חוט שני סוכות עמי קצה)]. והעיקר כדעה הראשונה. [כן משמע מסתמית המ״ב הגי״ל. וכן פסק הגרשו״א זצ״ל (אשרי האיש ח״ג פכ״ה אות כו)].

הגבהת הענפים כל צד בנפרד

י״א שמועיל להגביה קודם צד א' מהענף ואח״כ הצד הב'. [הגרניק זצ״ל (שם עמי קצה)]. וי״א שצריך להגביה כל ענף כולו א'. [כן מצד הגרנייק זצ״ל (ארחות רבנו ח״ב עמי ריד)], וכן הדין אף בסכך העשוי כמקשה א' [כגון מחצלת]. [הגרשי״א זצ״ל (שם אות כו)].

ישיבה תחת גג או אהל בתוך הסוכה

תחת גג או מיטה בתוך הסוכה

צריך לישב באוויר הסוכה. [רמ״א (רס״י תרכז)]. ועל כן היושב או יושן תחת מיטה וכדו' בסוכה, אם היא גבוהה או טפחים, לא יצא, שע״י שיש תחת המיטה אויר י״ט חשית כאוהל ומפסיק בינו לבין הסוכה, ואפי' דפנות המטה קצרות מאוד שאין להם אפי' רוחב טפח מ״מ שם אוהל עלילה. [שו״ע (שם) ומ״ב (ס״ק ג)]. וגי״ט מודדים מן הארץ עד תחתית המטה. [מ״ב (ס״ק ג)]. ואע״ג שהמטה בכללה גבוהה י״ט אם אין באויר י״ט יכול לצאת שם יד״ח. [שעה״צ (אות ג)].

פריסת סדין לנוי תחת הסכך

פירס סדין תחת הסכך לנוי, אם הוא בתוך ארבעה טפחים לגג, כשרה. [שו״ע (סעי' ד)]. כי בטל הוא לגבי הסכך ומותר אפי' לישב תחתיו. [מ״ב (ס״ק יז)]. ואם הוא רחוק ד״ט מהגג הסוכה פסולה (אם יש בו שיעור ד״ט שהוא שיעור שפוסל). [מ״ב (ס״ק יב)].

פריסת סדין שאינו לנוי

אם פירס סדין שאינו לנוי אפי' אינו מופלג מן הסכך טפח, פסולה. [שו״ע (שם) ומ״ב].
פריסת סדין לנוי ולהגן
אם פירס סדין לנוי ולהגן על הסוכה י״א שהסוכה פסולה. [מקור חיים (סי' תרכט סעי' יט)].

קישויו סוכה

אם עיטר הסוכה בקישוטים שרוחבם ד' טפחים והם עשויים מדבר שאין מסככין בו, כגון שתלה תחת הסכך כולו מיני אוכלים וכלים נאים כדי לנאותה, אם הם תוך ארבעה בטלין הם לסכך, ואם לאו הם בכלל סכך פסול. [רמ״א (סי' תרכז סעי' ד) ומ״ב (ס״ק ט)]. ואפי' אם אותן הנויין חמתן מרובה מצילתן ג״כ אסור. ויש שמקילין באופן זה. [עיי במ״ב (ס״ק יא) דאפי' אם אותן הנויין חמתן מרובה מצילתן ג״כ אסור ויש שמקילין בשהיה חמתן מרובה מצילתן].

להמנע מותלית קישוטים נמוכים

יש לזיהר מלתלות שום נוי סוכה רק בפחות מד"ט מהסכך. [רמ"א (שם סעי ד)]. ואף דמדינא אין לאסור רק ברוחב ד"ט, מ"מ יש לזיהר לכתחלה אפי' אינו רחב ד"ט שיש לחוש שמא יעשה נוי הרבה עד שיהא בהן שיעור זה וישב תחתיו, וע"כ אין לתלות דברים שפסול לסכך בהן כגון פירות או כלים וכדו' אפי' לנוי אלא בתוך ד"ט לסכך. ומ"מ מנורות בסוכה שנגד השלחן א"צ להחמיר שיהיו בתוך ד"ט (ויותר טוב להרחיקן מן הסכך משום חשש סכנה). [מ"ב (ס"ק טו)]. וכן הדין בשאר קישוטין שרגילין לתלותן מעל השלחן. [שעח"צ (אות כא)].

אכילה בסוכה

הכוונה בשעת הישיבה

יכוין בישיבתה שצונו הקב"ה לישב בסוכה זכר ליציאת מצרים וגם זכר לענני כבוד שהקיפן או עלינו להגן מן השרב והשמש. וכל זה לצאת ידי המצוה כתקונה הא דיעבד יוצא כל שכיון לצאת לבד. [מ"ב (סי' תרכה ס"ק א)]. ולמעשה אף אם לא כוון כלל לצאת ידי חובה בדיעבד יצא. [עי' מ"ב (סי' ס ס"ק י בשם החי"א)].

אכילת ארעי מחוץ לסוכה

מותר לאכול אכילת עראי (עד כביצה לחם) חוץ לסוכה.. ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות ואפי' קבע עליהו חוץ לסוכה, וכן בשר ודגים וכדו' שרי. [שו"ע (סי' תרלט סעי ב)]. ומ"מ נכון להימנע מלאכול בשר ודגים וגבינה ולשתות יין בקביעות מחוץ לסוכה (והיינו שאוכל או שותה בחבורה או שאוכל שיעור קביעות). [מ"ב (ס"ק טו ויג)]. והמחמיר ע"ע שלא לאכול או לשתות כלל חוץ לסוכה, הרי זה משובח. [שו"ע (שם) ומ"ב (ס"ק יד)].

אכילת מיני דגן

תבשיל העשוי מה' המינים, אם קובע עליו חשיב קבע וחייב בסוכה. [שו"ע (שם)]. וקביעות פירושו שאוכל בחבורה, או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו בזה, ולא די שיאכל מעט יותר מכביצה כמו בפת. [מ"ב (ס"ק טו) אליבא דהשו"ע]. וי"א שיותר מכביצה מעט הוי קביעות וחייב בסוכה, (ולענין לברך לישב בסוכה עיין לקמן). [מ"ב (ס"ק טו)].

אכילתם ביותר מכדי אכילת פרס

י"א שאם אוכל פת יותר מכביצה במשך זמן ארוך יותר מכדי אכילת פרס פטור מהסוכה (ולענין שיעור אכילת פרס עי' מש"כ בהלכות יוה"כ). [בכור"י (ס"ק יג) ושיעורי תורה (סי' ג ס"ק יט)]. ואם לא היה בדעתו לאכול כביצה כדא"פ ונמלך לאחר שאכל מקצת לאכול עוד עד שיעור יותר מכביצה בכא"פ, אין אכילה זו נחשבת אכילת קבע, אף שלמעשה אכל בתוך כדא"פ, ואינה חייבת בסוכה. [אלף למטה (סי' תרכה ס"ק פז) ושבט הלוי (ח"א סי' רה)]. וי"א שאסור לאכול כל כזית מתוך הכביצה בתוך כדא"פ. [ראשית בכורים (הובא בשיעורי תורה סי' ג ס"ק יט) והגרשז"א זצ"ל (ספר הסוכה פסקים והערות אות כו)]. ואין לאכול כדי שביעה כששוהה באכילתו יותר מכדא"פ (ואף כשאינו אוכל כל כזית בכדא"פ). [מנח"ש תני סי' ח]. ויש מחמירים עוד, שלא נאמר שיעור זמן של כא"פ לענין אכילה חוץ לסוכה, ואסור לאכול מחוץ לסוכה אף אם שוהה באכילתו יותר משיעור זה. [הגרש"ק זצ"ל (חכמת שלמה סי' תרלט סעי ז)].

שתיית משקים

מותר לשתות מים ושאר משקים חוץ לסוכה, והמחמיר ע"ע שלא לשתות חוץ לסוכה אפי' מים, הרי זה משובח. [שו"ע (סי' תרלט סעי ב)]. ואפי' שותה יין בקבע א"צ סוכה. [רמ"א (סי' תרלט סעי ב)]. ויש מפקפקים בזה וסוברים שאם שותה יין בקביעות חייב בסוכה, ובפרט בני חבורה שקבעו לשתות יין בודאי הוי קבע גמור. ומ"מ אין לברך לישב בסוכה. [מ"ב (ס"ק יג)].

שינה

ישנים בסוכה כל שבעה, ואין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי. [שו"ע (סי' תרלט סעי ב)]. מי שנאנס וישן חוץ לסוכה מיד כשיקיץ צריך לילך לסוכה. [מ"ב (ס"ק יא)]. ויש מקומות שנהגו להקל לענין שינה בסוכה. [עי' ברמ"א ומ"ב (שם) בטעם הדבר].

להעיר מי שמתנמנם מחוץ לסוכה

מי שמתנמנם מחוץ לסוכה כגון בבית הכנסת וכדו', אין להקיצו כי אנוס הוא בדבר. [הגרשז"א זצ"ל (ספר הסוכה פסקים והערות אות כז)], או כי באופן זה הוא כעין תדורו שדרך להתנננם מחוץ לביתו בשאר ימות השנה. [הגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות עמי' רלט)]. ויש מי שמחייב להקיצו. [אבן חי (שנה א' פרי האזינו אות ב)]. ונראה עיקר כדעה הראשונה.

להוציא אדם ישן מהסוכה

אין להוציא אדם מהסוכה (כגון מפאת חוסר מקום) בעודו ישן. ומ"מ במקום צורך גדול יש להקל (אולם אין לאדם ללכת לישון במקום שידוע שיוציאוהו באמצע שינה). [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש תפלה מלואים סי' יב ושם בהגה 11)].

ברכת לישב בסוכה

בשעת האכילה

מברכים על הסוכה רק בשעת אכילה (ולענין שתיה עי' לעיל). [שו"ע (סי' תרלט סעי ח)]. ואפי' אם יושבים בסוכה קודם אכילה שעה, אינם מברכים כי הברכה שמברכים אח"כ על האכילה היא פוטרת הכל. ומ"מ (ע"מ לצאת דעת הסוברים שמברכים אף בלא אכילה) נכון שלא לישב בלי ברכה אלא תיכף יברך עד דבר שהוא מחמשת המינים ויאכל ממנו מעט יותר מכביצה ויברך לישב בסוכה. [מ"ב (ס"ק מז)].

אוכל כביצה פת

האוכל כביצה פת מברך לישב בסוכה. [מ"ב (שם ס"ק טו-טז)]. וי"א שאפילו אוכל כביצה פת שלא בתוך שיעור של כדי אכילת פרס יכול לברך לישב בסוכה. [הגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות עמי' רמה) וטעמו כי יש לצרף דעת הסוברים שלא צריכים שיעור כדי אכ"פ לענין מצות ישיבת הסוכה (כני"ט), ודעת הסוברים שמברכים על הישיבה בסוכה אף ללא אכילה].

על חמשת המינים

על כביצה מחמשת המינים אינו מברך (ומ"מ דעת המ"ב שצריך סוכה כני"ל). אלא שלמעשה המנהג לברך, ואעפ"כ רצוי שלא לצאת מיד אחר אכילתו, רק לשבת זמן מה, ויכוון בשעת ברכתו על האכילה ועל הישיבה שאחר זה. [מ"ב (ס"ק טז)].

בסעודת בוקר ובקידוש במקום סעודה

האוכל פת הבאה בכיסנין בשחרית, כמו שנוהגים בכל ימות השנה, אע"פ שאינו אוכל שיעור שדרך בנ"א לקבוע עליו סעודה, מ"מ נהגו לברך לישב בסוכה, שהרי הוא קובע סעודתו עליו. וכן האוכל כביצה מחמש המינים בשבת או יו"ט בבוקר כשמקדש ואוכל פת כיסנין (אע"פ שאין דעתו לאכול עתה סעודת פת), יכול לברך. [מ"ב (שם)].

יצא לעסקיו

אם בירך פ"א בשעת אכילה ולא יצא מסוכתו לעשות עסקיו, ואף אם יצא מסוכתו רק שהיה דעתו לחזור מיד, א"צ לברך שנית לישב בסוכה, אפילו אם אוכל סעודה שניה, כיון שמצוה אחת היא. [מ"ב (ס"ק מז)]. ואם יצא לעשות עסקיו או לביהכ"נ להתפלל צריך לברך בשעת אכילה שניה. [מ"ב (שם)].

הולך לסוכת חברו

ההולך באמצע סעודתו לסוכת חברו, י"א שאפי' אם היה בדעתו בשעת ברכה שילך באמצע הסעודה לשם ולשוב אח"כ מיד, צריך לברך שם לישב בסוכה, דהליכה הוי הפסק, וע"כ אם רוצה לאכול בסוכה זו דבר שאסור לאכול חוץ לסוכה צריך לברך שם לישב בסוכה. וי"א שהליכה לא הוי הפסק אם היה בדעתו, וספק ברכות להקל. [מ"ב (סי' תרלט ס"ק מה)]. ויש מי שאומר שאף אם לא היתה דעתו ללכת לסוכת חברו א"צ לברך. וע"כ לכתחלה אין כדאי לצאת באמצע סעודה. [נשע"צ (אות דד)]. ועי"מ לצאת כל הדעות נכון לכוון לפטור ישיבתו בסוכה זו ולברך בהמ"ז קודם שיוצא מסוכתו. [אג"מ (או"ח ח"ד סי' כא אות ח)].

גמר סעודתו

מי שגמר סעודתו והולך לסעודת חברו מברך אף אם לא הסיח דעתו מהישיבה הראשונה. [משמעות המ"ב (שם שעח"צ אותיות צא וצד)].

הולך לסוכה בעיר אחרת

י"א שההולך לסוכת חברו בעיר אחרת צריך לברך שנית לישב בסוכה (אף אם כוון ללכת לשם בשעת ברכה), כי הדבר נחשב הפסק. אבל משכונה לשכונה באותה עיר אינו מברך. [הגרשז"א זצ"ל (הליכ"ש סוכות פי"ט הגה כד והגה 88)]. וי"א שאינו מברך אף כשנוסע מעיר לעיר. [הגרשז"א זצ"ל (קובץ צהר ח"יא עמי' קעה)].

שכח לברך

אם שכח לברך לישב בסוכה עד שהתחיל לאכול יברך אח"כ על מה שרוצה לאכול ואפי' אכל כבר ובירך בהמ"ז יכול לברך שגם הישיבה היא מצוה כי מאכילה ואילך כ"ז שיושב הוי הכל קביעות א' ומ"מ כל שעדיין לא בירך בהמ"ז יברך ויאכל מעט. [מ"ב (שם ס"ק מה)].

פטור מצטער

מצטער פטור מן הסוכה. [שו"ע (סי' תרמ סעי ד)]. ופטור זה הוא דוקא כשהסוכה עצמה גורמת לו צער ובצאתו ממנה ינצל מהצער. [ב"ח (אות ב), מ"א (ס"ק י), דלא כח"ז (ס"ק ח) הסובר שהמצטער אפי' שלא מחמת הסוכה פטור ממנה]. וכגון שמצטער מפני הגשמים, מפני השרב, או מפני יתושים. ואפי' אין האדם מצטער בכך אלא שהמאכל מתקלקל בכך. [מ"ב (סי' תרלט ס"ק לא)].

בלילה הראשון

דעת השו"ע (סי' תרלט סעי ג) שאף בלילה הראשון נאמר פטור מצטער. אולם דעת הרמ"א (שם) שמצטער לא נפטר מאכילת כזית פת בלילה הראשון. ועל כן אפילו אם ירדו גשמים עליו לאכול כזית בסוכה. ומן הנכון שיאכל יותר מכביצה לצאת אף דעת הסוברים שלצאת ידי מצות עשה צריך כביצה לחם. [המ"ב (שם ס"ק כב)].

אין מצות של אנשים להצטער בדבר זה

מצטער פטור דוקא כשמצטער ע"י דבר שדרך בנ"א להצטער בו. ואם הוא מאניני הדעת וכל אניני הדעת מצטערים בזה, פטור. [רמ"א (סי' תרמ סעי ד) ומ"ב (ס"ק כח)]. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון פ' בגדרי בטלה דעתו].

שינה בסוכה כשהאשה דואגת

אם אשה דואגת כשבעלה נמצא בסוכה (לפי הנהוגים להחמיר לישון בסוכה אפילו ללא האשה, עי' ברמ"א ריש סי' תרלט ובמ"ב שם), אם בעלה מצטער מחמת זה, פטור הוא מהסוכה. [הגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות פי"ב ס"ק ד)]. אולם דעת הגרשז"א זצ"ל (חשוקי חמד סוכה כה. עמי' ק) שאין בעלה פטור מלישון בסוכה לפי שאינו מצטער מחמת הסוכה, אך כשהיא מרגישה בצירים דינה כחולה ובעלה פטור מן הסוכה כדין משמשי חולה, ע"כ. ועי' בשמעתא עמיקתא גליון קצ"ו].

יש לו אורחים בסוכתו ורוצה ללכת לישון

מי שיש לו אורחים ורוצה ללכת לישון, ואין בידו להוציאם משם, בכלל מצטער הוא שפטור מן הסוכה, דזה דומה לדין זבובים המצערים אותו שפטור מן הסוכה. [הגרשז"א זצ"ל (ספר הסוכה פסקים והערות אות כט) והגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות פי"ב ס"ק ד)]. אולם דעת הגרשז"א זצ"ל (זמן שמחתנו פי"ג אות א) להחמיר בכה"ג].

ללכת לסוכת חברו

המצטער בסוכתו, ובסוכת חברו לא יהיה לו צער (כגון שאין בסוכתו אור ובסוכת חברו יש), אם הדבר כפוף בטורח גדול אינו חייב ללכת אליו. [רמ"א (סי' תרמ סעי ד)].

פסקו הגשמים באמצע הלילה

ירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית, ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה, עד שיעור משנתו. [שו"ע ורמ"א (סי' תרלט סעי ז)]. וא"צ להקיצו וגם אין מחויב למסור שנתו לאחרים שיקיצוהו כשיאור היום. [מ"ב (ס"ק מג)].

הולכי דרכים

הולכי דרכים ביום, פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה. הולכי דרכים בלילה, פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום. הולכי דרכים ביום ובלילה, פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה. [שו"ע (סי' תרמ סעי ח)]. ופטורים מלבנות סוכה וא"צ להמתין מלאכול עד שיגיעו לסוכה, אם לא שידמנן לפניו סוכה בעת האוכל בלי טורח. [מ"ב (ס"ק מ וס"ק מב)]. ויעייין ברמ"א שכת' דאף כשהולכי דרכים חייבים אינם חייבים אלא כשיוכלו למצוא סוכה, אבל אם אינם מוצאים סוכה יוכל לילך לדרכו, אף שאם שבו בה לא יום ולא לילה, כשאר ימות השנה שאינו מניח דרכו משום ביתו].

לצאת לטיול למקום שאין סוכה

י"א שאסור לצאת לטיול למקום שלא תהיה לו סוכה כיון שמכניס עצמו להיות פטור מלאכול בסוכה. [אג"מ (חי"ג סי' צא)]. וי"א דמי שיש לו איזה צורך לצאת לטיול, א"א להחמיר עליו, ומ"מ כשאין צורך אינו ראוי לעשות כן. וכן עיקר. [הגרשז"א זצ"ל (אשרי האיש פכ"ו אות לה) והגר"ק זצ"ל (חוט שני סוכות פי"ב ס"ק ט)]. ועי' בזה בשמעתא עמיקתא גליון רפ"א].

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il**

© **שמעתא עמיקתא** – יו"ל להצלחת התורם ומשפחתו – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503